

'... ומה שלא נמשך נס זה (של כהן גדול, שלא ראה קרי ביוהכ"פ) בשאר טומאות – לפי שהטומאה היוצאת מגופו היא מגונה משאר טומאות, ואף החמירה בו התורה לכבוד המקדש, לשלוח מהמקדש יותר מטומאת המת החמורה, שהמת אינו משולח ממחנה לוייה וכל שכן ממחנה ישראל וכל שכן טמא מת. ובעל קרי משולח ממנה... וחלת חוצה לארץ מותרת לכהן טמא-מת ואסורה ליוצאת טומאה מגופו... וכהן גדול ביום הכפורים פרישתו לקדושה, והרואה קרי אינו קדוש ומי שאינו רואה קרי נקרא קדוש כמו שאמרו על אלישע בפרק קמא דברכות (י:), וכן במעמד הר סיני היתה פרישה מאשה לקדושה – על כן הוצרך הנס הזה לכבוד כהן גדול יותר משאר טומאות. וגם להתקין כהן אחר מפני שאר טומאות לא היו צריכין לפי שיכול הכהן להשמר מהם, אבל טומאת קרי היא מגונה וצריכה נס והוא אונס – צריכה תקנת כהן'.
(מתוך תשב"ץ ח"ג לז)

*

צרוע הוא כעס – כי צרעת באה בעוון לשון הרע (ערכין טו:); זב הוא בעל תאוה; טמא לנפש הוא עצבות; – ולכן הצרוע משתלח משלש מחנות, כי מדת הכעס אין לה חלק בישראל. והזב משתלח רק ממחנה לוייה וממחנה שכינה – היינו כי מדת התאוה לא יאות לתלמידי חכמים. וטמא לנפש אינו משתלח אלא ממחנה שכינה – כי גם בתלמידי חכמים נמצא לפעמים ממדת העצבות, כמו שאמרו בגמרא (תענית ד.) אורייתא הוא דמרתחא ליה, וריתחא היינו עצבות. ורק ממחנה שכינה משתלח – כי 'עו וחדרה במקומו' (מי השלוח ח"א נשא).
ע"ש בח"ב תשא ד"ה ויפן; שם בליקוטים, בזה"ק; צדקת הצדיק רכט; דובר צדק ח; לקוטי מאמרים עמ' 163; תורת אמת, שבת אחר שבועות תרל"ו.

דף טח

'בוועל נדה כטמא מת... למחנותם'. ומדובר שאינו טמא משום קרי; כגון שלא הוציא שכבת זרע בבעילתו [ואף המערה שלא גמר ביאתו נטמא משום 'בוועל נדה'], או שטבל לקריו, שאם לא כן הלא בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות (משנה למלך כלי המקדש ג,ג).

זייצא אל מחוץ למחנה – זו מחנה שכינה. לא יבא אל תוך המחנה – זו מחנה לוייה...'. על חילוקי הגרסאות – ע' בפירושו רבנו חננאל; רמב"ם ביאת מקדש ג,ה (ובספר המצוות עשה לא; ספר החינוך סבב); צ"ח; משך חכמה תצא כג,יא.

זלשמואל דאמר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד'. ע' בענין זה במובא ביוסף דעת סנהדרין צא.

'בתחלה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שמחצתי ואני ארפא' – כדי להודיע גבורתו של הקב"ה, שאלו הקמים לתחיה הם אותם שמתו, ולא יאמרו רשעי עולם: אחרים הם (עפ"י ב"ר צה (מו, כח), הובא בספר הישר לר"ת תח).

לא

(ע"ב) 'חלקהו; חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש...' זו לשון הרמב"ם ז"ל (יום טוב ו, יט-כא):
 'אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו אלא כך
 היא הדת: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום,
 וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללין
 תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה.

כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשך ביין ובשחוק וקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה
 במצות שמחה – שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו
 על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר תחת אשר לא עבדת את
 ה' אלקיך שמחה וטוב לבב מרב כל. הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא
 מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות.

חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבכין ומחפשין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי
 שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם, כדי
 שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה, ולא ימשכו ביין – שמא יבואו לידי עבירה'.

כתב מהרש"ל (יום של שלמה חולין א, ג ביצה ב, ד): מזה שמאריכים החזונים בניגונים, אין זה מחציו לה' וחציו
 לכם. ועל כן יש לגעור בחזונים המאריכים יותר מחציו של יום (מובא במגן-אברהם ובמשנה ברורה תקכט, א.
 וכ"כ הפוסקים לענין שבת – ע' רמ"א רפא).

המאירי (תענית פ"ג) כתב בשם הראב"ד שמוטר להאריך בשירים ופיוטים בשבת ויום טוב, וכתב שכן המנהג [ושמא אף רש"ל
 לא החמיר אלא בהארכת החזונים אבל לא כשהקהל כולו שר בשמחה].

ובראש השנה כשלא חל בשבת, לדעת רש"ל ושל"פ מותר להאריך בתפילות אחר חצות, אבל דוקא בפיוטים ובתפילות ולא
 בניגונים (מג"א תקפד, מובא במשנ"ב שם. ומסתבר דהיינו ניגונים בעלמא שהחזן מאריך והקהל דומם, אבל כשהציבור כולו
 שר הפיוטים לית לן בה). ובמעשה רב להגר"א נקט שדינו כשאר יום טוב שאין להאריך בבית הכנסת יותר מחצות.

בגדרי מצות תלמוד תורה ביום טוב, מהותה ועניניה – ע' 'שעורים לזכר אבא מרי ז"ל' ח"א עמ' קמד ואילך.

'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא – יום שניתנה בו תורה הוא...' וגם לה' צריך,
 מסברה. וכן בפורים ובשבת, ודאי צריכים גם לה' כמו בשאר ימים טובים (עפ"י מהרש"א).

'מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי'. בעל
 המאור (כאן) והמרדכי (שבת פרק ראשון רל) כתבו שממעשה זה יש לשמוע שהלכה כרבי אליעזר שהאכילה
 ביום טוב – רשות [ולא רשות ממש אלא כלומר יש לה חליפין ותמורה ביושב ושונה (בעל המאור)]. ואם
 אינו יושב ושונה אסור לו להימנע משמחת יום טוב. (רא"ה).

ובשבתות היה מר בריה דרבינא אוכל ושותה, שהרי אמר רבה הכל מודים שצריך בשבת גם 'לכם' ולא
 מצינו חולק על כך (עפ"י בעל המאור).

וכתב הראב"ד: 'והדבר האמיתי שעלה על דעתי שלא היה מר בריה דרבינא מתענה כל השנה ולא קבל
 להתענות אלא שני וחמישי של כל השנה, ולא חשש להוציא מכללם שאר ימים טובים אלא אלו בלבד...
 חס ושלום שהיה מתענה בשבתות'.

ויש מפרשים שבתענית חלום מדובר, שהיה יושב כל השנה בתענית בזמנים שהיה חולם חלום רע, וזה

מותר אף בשבת (עפ"י תוס' ברכות מט: וכן צידד הרשב"א בתשובה ח"ד רסב – הובאה ביתה יוסף רפח. וכ"כ מהרי"ל – הובא במגן אברהם תרד, א). ולפי זה אין ראייה ממעשה זה כרבי אליעזר, כי אף לרבי יהושע אפשר שמותר להתענות תענית חלום, שהתענית עונג לו.

ולפי פירוש זה תהא מכאן הוכחה שמותר להתענות תענית חלום ביום טוב, הגם שיש בו מצות שמחה [שלא כבשבת שמצוותה עונג, והרי תעניתו הוא עינוגו ואכילתו צער לו]. ואכן כן הוכיח מהרי"ל (במנהגים, הלכות יום טוב מז), ודחה בזה דברי האומר שאסור להתענות תענית חלום ביום טוב. [ויש אומרים שבאופן זה צריך לישב ולשנות דוקא, כדי שיהא 'כולו לה'. ויש סוברים שעצם התענית בכלל 'חציו לה'. וי"א הואיל וחפץ בתענית כדי להפיג צערו, מתקיים בזה 'לכם'].

בשיירי כנסת הגדולה (בהגהות הטור, תקסט) דחה את הראיה מכאן, כי מר בריה דרבינא לא התענה ברגלים, ומה שאמרו 'כוליה שתא' היינו בימות החול. וצ"ב בדבריו שאם כן מהו 'בר מעצרתא'. ואף הוא הסיק להלכה שמתענים. וכן הביא במשנה ברורה (תקסט סק"ח) בשם האליהרבה שהמנהג פשוט להתענות. עע"ש.

ועוד מבואר לפי זה שאין מתענים תענית חלום בערב יום הכיפורים. [ויש אומרים שאם מתירא לנפשו יתענה עד סעודה מפסקת. פוסקים], ולא בפורים ולא בשבועות. (וכן כתב מהרי"ל בסוף הלכות ימים נוראים, וכן הוא בשו"ת מהרי"ל החדשות קא).

ויש אומרים שגם אם לא נפרש בתענית חלום, אפשר שאין הלכה כמר בריה דרבינא אלא כמשמעות הסוגיות בכ"מ שאכילה ושתייה ביום טוב – חובה, וכדברי רבי יהושע (ע' שו"ת הרשב"א שם. וכן פסקו הסמ"ג הרמב"ם והשו"ע. וכן נקט מהרש"ל ושו"פ).

ענינים וטעמים

'חלקהו, חציו לאכילה ושתייה וחציו לבית המדרש' –

'... כי יום טוב הוא קדושת ישראל דמקדשי לזמנים, דהיינו ענייני עולם הזה שהוא תחת הזמן וניתן רשות ליהנות מעולם הזה והכל קדוש לד', על דרך שאמרו (ברכות לה.) דאחר ברכה 'הארץ נתן לבני אדם' ואינו עוד מועל בקדשי שמים, כיון שמכיר שהכל מהש"י והוא הנותן, וזה הוא אכילת חול דרשות ואינו מועל, וביום טוב שהוא השגת קדושה בעולם הזה, האכילה היא עוד מצוה, ומכל מקום צריך 'חציו לה', כדרך שאיתא בפרק רבי עקיבא (טז:) דאמר יצחק פלגא עלי ופלגא עלך, וכי תימא כולא עלי – הא קריבית נפשי קמך, הכוונה דעל ידי הקרבת נפש שמסר עצמו כולו להש"י ונעשה עולה תמימה כולו לד', הרי נתייחד בשרשו בלא דבר החוצץ, והרי זה על דרך יחוד איש ואשתו והיו לבשר אחד, דכל אחד פלג גוף ושולטין בנכסיהון שוה בשוה כאורח כל ארעא, וכמו שאמר אחשורש לאסתר עד חצי המלכות ותעש ולא יותר, להיות שוה לו. וכן הקב"ה וכןסת ישראל כאשר הם דבוקים בו ית', העולם הזה חלוק חציו לד' וחציו לכם, והוא ביום טוב שזוכין לראיית פנים בעזרה, שאז הוא מצד הש"י נותן חציו לכם. ו'מחצית השקל' הוא בהיפך, מצד ישראל נותנין חציו לד' וזהו כופר החטאים שמצד הלבושים, שהם מכירים שגם הלבושים שלהם גם כן מהש"י, ואף לאחר ברכה ד'הארץ נתן לבני אדם' מכל מקום הנאת ישראל מעולם הזה אינו דבר נפרד, כי כל אכילתם להיות כח לעבודת ד' וכיוצא, אפילו בהחטאים נאמר כי אתה עמדי. [וכן שמעתי על פסוק ממרים הייתם עם ה'. וכן ידוע המשל ממלך ששינה כסות ולשון]... (מתוך לקוטי מאמרים לר"צ הכהן, עמ' 170. וע' גם בשפת אמת פסח)

'הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה'. 'ביאור הדבר, כי רצון התורה הוא בשלימות האדם, ואין ניתן להשיג שלימות אלא על ידי ההרכבה הנפלאה הזאת של גוף ונשמה בחד. ולכן דוקא ביום זה שבו ניתנה תורה עלינו ללמוד ולדעת שכך היא דרך התורה ורצונה, שהשלימות האמתית יכולה לבוא רק על ידי שילוב נכון של הגוף עם הנשמה, ואי אפשר לה לנשמה להשיג את שלימותה מבלעדי הגוף – כי גם הגוף, ביסודו הוא כולו רוחניות.

ועוד זאת: ביום זה, במעמד הר סיני, פסקה זוהמה מישראל, אותה זוהמה שהטיל הנחש הקדמוני על חוה וכל צאצאיה עמה (ע' שבת קמה-קמו). ענין פסיקת זוהמה היינו החלשת הכח התאווני. ובשל כך יש בכחם של ישראל לקדש את האכילה והשתיה, להעלותה ולהתענג על ה' ולשמוח בו על ידה. ולכן ביום זה הכל מודים דבעינן נמי 'לכם', להורות כי בזכות יום זה גם ה'לכם' אפשר לקדשו 'לה' (עפ"י לקט שיחות מוסר ח"ב עמ' רלד-ז).

– היות ואם אין קמח אין תורה (אבות ג'ז), הרי בזכות קבלת התורה באותו יום יש פרנסה, לכך בעינן נמי 'לכם' – באכילה ושתיה. (עפ"י דגל מחנה אפרים בחקותי).

– עיקר קבלת התורה לבני אדם היתה משום הענינים הגשמיים, כמו שאמרו שלכך לא ניתנה למלאכים לפי שאין ביניהם משא ומתן ולא יצר הרע (ע' שבת פח). נמצא שזכיינו בתורה היתה משום עניני אכילה ושתיה וכדומה, לכך הכל מודים דבעינן נמי לכם (עפ"י תפארת ישראל צורטקוב).

– להראות ששמח בתורה ומקבלה ברצון. זהו שנאמר ואל אצילי בני ישראל לא שלא ידו – לכפותם על התורה כשאר העם שהוצרכו לכפיית ההר, אלא ויחזו את האלקים – ויאכלו וישתו כי בשמחה קבלו, שלא כמי שאנוס בדבר שכואב לבו ולא יערב לו אכול ושתה וולכך תקנו משתה ושמחה בפורים, להראות כי קבלו התורה אז בשמחה וברצון (כתב סופר משפטים).

'הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם' –

'... ובפורים חייב לבסומי, דמשנכנס יין יצא סוד שהוא היפך כח ההעלמה, ועל כן הוא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וידוע מטעם האריוז"ל שהוא לאותו הניצוצין קדישין יעו"ש, והיינו דעל ידי השכרות מתגלה הנעלם אלא שהוא בלא דעת ובשכרות. וזהו ענין רוח רעה דשאל שהוא גם כן הסרת דעת, לפי שחשב לגלות ההעלם שלו, ודבר זה אי אפשר רק בלא דעת. וזהו בירור הדמיונות דבני ישראל שהם גם כן עיקרן רק בהעלם, ואצל השיכור כל מה שהוא בדמיונו יוצא בגילוי, ועל כן אמרו בעירובין (סה:) דאדם ניכר בכוסו. ובפורים הכל מודים דבעינן לכם, וכל מה שחושב לגרמיה הוא גם כן לשם שמים. ועל כן גם כל הדמיונות שהם רק מה שהמחשבה שקועה במה שהוא לגרמיה, אז הוא ההכרה בכוסו דהכל לשם שמים, ואפילו אם הוא עד דלא ידע בו, מכל מקום אז הוא התגלות מעמקי הלב שאפילו אומר על ימין שהוא שמאל מ"מ נקודת הלב דבוק בהש"י' (מתוך מחשבות חרוץ סוסי' ה עמ' 23).

'רב יוסף ביומא דעצרתא אמר... אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא'. על פי פשוט, על ידי מתן תורה נתבררה חשיבותו כנגד שאר עמי הארץ, ואם לא מתן תורה מה גבר